

ДВНЗ “ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені І.Я.ГОРБАЧЕВСЬКОГО МОЗ України”

КАФЕДРА ФАРМАЦІЇ ННІ ПО

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи
проф. Шульгай А.Г.

_____ 2017 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

спеціалізації

з спеціальності “Організація і управління фармацією”

напрямок підготовки 1202 «Фармація»

спеціальність 7.12020101 “Фармація”

факультет Навчально-науковий інститут післядипломної освіти

2017-2018 навчальний рік

Розробники:

д.біол.н., завідувач кафедри фармації ННІ ПО Фіра Л. С.,
к.хім.н., доцент кафедри фармації ННІ ПО Вронська Л. В.,
к.фарм.н., доцент кафедри фармації ННІ ПО Чубка М. Б.,
к.фарм.н., доцент кафедри фармації ННІ ПО Онишків О. І.,
к.фарм.н., доцент кафедри фармації ННІ ПО Підгірний В. В.

Схвалено на засіданні кафедри фармації ННІ ПО

„26” червня 2017 року, протокол № 13

Завідувач кафедри фармації ННІ ПО, професор

— проф. Фіра Л.С.

« _____ » _____ 2017 року

© _____, 2017 рік

© _____, 2018 рік

Тернопіль 2017

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Загальна кількість годин – 312 год	Галузь знань <u>22 «Охорона здоров'я»</u> (шифр і назва)	Нормативна
	Спеціальність: <u>7.12020101 «Фармація»</u> (шифр і назва)	
		Рік підготовки:
		2015-2016
		Термін навчання на кафедрі
		2 місяці
		Лекції
		38 год
		Практичні,
		4 год
		Семинарські
		87
		Самостійна робота
		180 год
		Комп'ютерний контроль
	2 год	
	Індивідуальні завдання	
	Атестація	
	1 год	

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПІСКА

Спеціалізація – набуття провізором спеціальності, передбаченої Наказом МОЗ України від 12.12.2006 р. № 818 “Номенклатура провізорських спеціальностей”. Спеціалізація та перепідготовка провізорів зі спеціальностей, що не передбачені в інтернатурі, проводиться на циклах спеціалізації в інститутах (факультетах) удосконалення провізорів (лікарів) після закінчення інтернатури із основної спеціальності.

Особи, які закінчили навчання в інтернатури та пройшли курси спеціалізації, підлягають атестації на визнання знань та практичних навиків з присвоєнням звання провізора-спеціаліста з даної спеціальності.

2. МЕТА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Метою навчання на спеціалізації з спеціальності “Організація і управління фармацією” є перепідготовка фахівців із спеціальності “Загальна фармація”, яку вони отримали при проходженні інтернатури на спеціальність “Організація і управління фармацією”.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАТЬ І НАВИЧОК КУРСАНТАМИ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ “ОРГАНІЗАЦІЯ І УПРАВЛІННЯ ФАРМАЦІЄЮ” ВІДПОВІДНО ДО КВАЛІФІКАЦІЙНИХ ВИМОГ

Провізор з спеціальності “Організація і управління фармацією” повинен знати:

1. Основні положення концепції охорони здоров'я в Україні та структуру державної системи управління фармацевтичною службою.
2. Законодавчі та нормативні акти про охорону здоров'я й ті, що регламентують роботу аптечних закладів.
3. Питання управління фармацевтичною діяльністю аптек за сучасних ринкових умов.
4. Теоретичні основи і методи управління трудовим колективом.
5. Основи трудового законодавства.
6. Організацію забезпечення фармацевтичною допомогою населення і лікувально-профілактичних установ.
7. Питання атестації та акредитації фармацевтичних закладів різних форм власності.
8. Номенклатуру лікарських засобів.
9. Загальні питання фармацевтичної технології лікарських засобів.
10. Основи клінічної фармації та фармакології.
11. Правові аспекти контрольно-дозвільного обігу лікарських засобів в аптечних умовах.
12. Основи ведення господарчої діяльності підприємства, зокрема, планування роботи та обліку.
13. Можливості використання комп'ютерної техніки на різних ділянках фармацевтичної діяльності.
14. Положення концепції ВООЗ “Основні лікарські засоби” та їх використання при розробці нормативних переліків.
15. Основи фармакоекономіки та її значення для раціонального використання коштів і закупівель лікарських засобів.
16. Методи фармакоекономічного аналізу та їх використання для формування асортименту аптеки, створення формулярів.

Провізор з спеціальності “Організація і управління фармацією” повинен вміти:

1. Забезпечувати відповідність управлінських рішень до законодавчих і нормативних актів про охорону здоров'я.

2. Оцінювати роботу аптечного закладу за основними показниками виробничої діяльності.

3. Надавати допомогу молодшому фармацевтичному персоналу.

4. Надавати науково-консультативну допомогу спеціалістам лікувально-профілактичних закладів та аптечних філій з питань лікознавства.

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Програма спеціалізації “Організація та управління фармацією” структурована на п’ять основних курсів та три додаткові програми.

Курс I. Управління та економіка фармації

Курс II. Фармацевтична технологія

Курс III. Якість, стандартизація та сертифікація ліків

Курс IV. Фармакогнозія

Курс V. Клінічна фармація

Додаткова програма:

- Спеціальна підготовка
- Елементи практичної психології
- Проблеми та профілактика СНІДу.

Видами навчальних занять згідно з навчальним планом є:

А) лекції;

Б) практичні заняття;

В) семінарські заняття;

Г) самостійна робота курсантів

Лекції охоплюють основний теоретичний матеріал окремої або кількох тем навчальних дисциплін, розкривають основні проблемні питання відповідних розділів дисциплін.

Практичні заняття та семінарські заняття передбачають детальний розгляд провізорами-курсантами окремих теоретичних положень навчальних дисциплін з викладачем і формування вміння та навичок їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання провізорами-курсантами сформульованих завдань.

Самостійна робота провізорів-курсантів передбачає оволодіння курсантами навчальним матеріалом, а саме самостійне опрацювання окремих тем навчальних дисциплін у час, вільний від обов’язкових навчальних занять, а також передбачає підготовку до усіх видів контролю.

6. СТРУКТУРОВАНІЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

№ п/ п	Назва курсу	Кількість годин				
		Всього	Лекції	Практ. занят.	Семін. занят.	Сам. робот.
1	Управління та економіка фармації	72	20	4	48	160

2	Фармацевт. технологія	12	4	-	8	
3	Якість, стандартизація та сертифікація ліків	7	4	-	3	
4	Фармакогнозія	8	2	-	6	
5	Спеціальна підготовка	10	4	-	6	
6	Елементи практичної психології	5	-	0	5	
8	Проблеми та профілактика СНІДУ	3	-	-	3	
9	Клінічна фармація	12	4	-	8	20
	Базовий та підсумков. контроль	2	-	-	2	-
	Іспит	6/1	-	-	6/1	-
	Всього	132	38	4	87	180

7. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
Управління та економіка фармації		
1	Основи організації охорони здоров'я	2
2	Управління фармацевтичними підприємствами	2
3	Економічні аспекти діяльності фармацевтичних підприємств	2
4	Організаційно-правові аспекти діяльності фармацевтичних підприємств.	2
5	Основи фармакоекономіки	2
6	Облік і звітність в аптечній системі.	2
7	Основи інформатики. Фармацевтична інформатика.	2
8	Кадровий менеджмент у фармацевтичній галузі.	2
9	Етика та деонтологія в фармації	2
10	Організація контролю якості фармацевтичної продукції	2
Фармацевтична технологія		
11	Сучасний стан та перспективи виробництва ЛЗ в умовах фармацевтичних підприємств і аптек. Стандарти GMP, GPP, GSP у фармацевтичній галузі.	2
12	Фармацевтичні аспекти лікарських засобів з різним типом дисперсної системи. Біофармацевтичні аспекти технології ЛЗ.	2
Якість, стандартизація та сертифікація ліків		
13	Міжнародний досвід управління якістю у фармацевтичній галузі. Елементи управління якістю: GLP, GCP, GMP, GPP,	2

	GSP, GXP.	
14	Державний контроль якості лікарських засобів.	2
Фармакогнозія		
15	Сучасний стан та перспективи використання лікарських рослин та фітозасобів. Нові перспективні рослини.	2
Спец. підготовка		
16	Організація невідкладної медичної допомоги у надзвичайних ситуаціях	2
17	Надання першої медичної допомоги при переломах, отруєннях, ураженнях електричним струмом.	2
Клінічна фармація		
18		2
19		2
ВСЬОГО		38

8. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ТА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№	Тема заняття	К-сть годин	
		Практ. заняття	Семін. заняття
Управління та економіка фармації			
1	Поняття про фармацевтичну інформатику. Розвиток фармацевтичної інформатики в Україні.	2	-
2	Робота з персоналом. Вивчення потенційних можливостей співробітників, раціональна розстановка кадрів.	2	-
3	Стан лікарського забезпечення населення України. Структура управління фармацевтичною галуззю.	-	3
4	Аналіз сучасного фармацевтичного ринку: проблеми та перспективи.	-	3
5	Особливості відпуску наркотичних та психотропних лікарських засобів, прекурсорів амбулаторним хворим.	-	3
6	Суть підприємництва. Види і форми підприємницької діяльності. Відпуск лікарських засобів та товарів медичного призначення з аптечних підприємств різних форм власності.	-	3
7	Поняття та джерела трудового права, договір, контракт, колективний договір.	-	3
8	Мотивація в управлінні. Мотиваційний менеджмент.	-	3
9	Роль і значення цін. Принципи ціноутворення та структура ціни. Функції ціни. Державне	-	3

	регулювання цін у фармації. Програма “Доступні ліки”.		
10	Вимоги до охорони праці та техніки безпеки в аптечних установах.	-	3
11	Фармакоекономіка як наука, мета, завдання, значення для охорони здоров’я.	-	3
12	Загальна характеристика господарського обліку: мета, значення, вимоги до обліку, його завдання. Облік і звітність в аптечній системі: вимоги до обліку, його завдання.	-	3
13	Облік коштів та розрахункових операцій на фармацевтичних підприємствах. Сучасні комп’ютерні системи для обліку продаж і бухгалтерії – на прикладі програми 1С .	-	3
14	Основні завдання кадрового менеджменту	-	3
15	Етика і деонтологія в роботі фармацевтичного працівника. Ефективне ділове спілкування.	-	3
16	Методи стимулювання збуту ЛЗ.	-	3
17	Мерчандайзинг в аптеці. Особливості реклами на ЛЗ.	-	3
18	Інспектування аптечних установ.	-	3
Фармацевтична технологія			
19	Впровадження стандартів GMP, GPP, GSP у фармацевтичну галузь	-	3
20	Біофармація – теоретична основа виробництва і раціонального застосування ЛЗ. Біофармацевтичні аспекти технології ЛЗ.	-	3
21	Фармацевтичні аспекти ЛЗ з різним типом дисперсної системи.	-	2
Якість, стандартизація та сертифікація ліків			
22	Стандартизація лікарських засобів в Україні. Державна фармакопея України.	-	3
Фармакогнозія			
23	Ресурсна база ЛРС України. Зв’язок між складом БАР та фармакологічним ефектом рослинних засобів	-	3
24	Загальні поняття та основні принципи фітотерапії. Сучасний стан та перспективи створення фітопрепаратів.	-	3
Елементи практичної психології			
25	Конфлікти: суть, види, стратегія і тактика поведінки по виходу з них. Стани психологічної сумісності та захищеності, способи їх досягнення і підтримання Стани психологічної	-	3

	сумісності та захищеності, способи їх досягнення і підтримання		
26	Формування особистостей керівників і підлеглих в процесі управління.	-	2
Проблеми та профілактики СНІДу			
27	Сучасна характеристика ВІЛ (СНІД). Діагностичні критерії, шляхи зараження. Перебіг СНІДу, основні принципи лікування та профілактики. Характеристика лікарських засобів, що застосовуються при СНІДі.	-	3
Спец. підготовка			
28	Надання першої медичної допомоги при ураженнях електричним струмом	-	3
29	Надання першої медичної допомоги при переломах, отруєннях.	-	3
Клінічна фармація			
30		-	3
31		-	3
32		-	2
Всього		4	87

9. САМОСТІЙНА РОБОТА – не передбачена

10.ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ – не передбачено

11.ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАНЯТТЯ – не передбачено

12. ПЕРЕЛІК ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ ПИТАНЬ

1. Види внутрішньоаптечного контролю.
2. Принцип, суть і можливості застосування методу потенціометрії у фармацевтичному аналізі.
3. Ідентифікація аскорбінової кислоти. Зазначте аналітичні ефекти відповідних реакцій.
4. Принцип, суть і можливості застосування методу комплексонометрії у фармацевтичному аналізі. Умови комплексонометричного титрування солей лужноземельних металів за вимогами ДФУ I видання.
5. Охарактеризуйте аргентометричні методи кількісного визначення галогенідів у складі лікарських форм. Наведіть приклади.
6. Що таке рН розчину? Яким методом визначають рН розчинів відповідно до вимог ДФУ?
7. Варіанти контролю якості лікарських засобів провізором-аналітиком (уповноваженою особою) в аптечних закладах.
8. Види контролю, які застосовуються при виготовленні розчинів для ін'єкцій.

9. Принцип, суть і можливості застосування методу поляриметриї у фармацевтичному аналізі. Визначення вмісту діючих речовин (методика, розрахунки).

10. Визначення домішок хлоридів, амоніаку, нітратів, речовин, які окиснюються, у воді очищеній. Охарактеризуйте умови визначення відповідних домішок.

11. Порядок реєстрації результатів контролю якості ліків в аптечній установі згідно вимог чинного законодавства.

12. Контроль якості води очищеної (для ін'єкцій) згідно вимог ДФУ та чинного законодавства.

13. Кількісне визначення галогенідів за методом Мора; особливості проведення процесу, приклади аналізу субстанцій лікарських речовин.

14. Характеристика броматометричного методу кількісного визначення лікарських засобів. Наведіть приклади.

15. Фармакопейні реакції ідентифікації йодид-іонів. Методика, хімізм, аналітичний ефект.

16. Визначення механічних включень (видимі і невидимі частинки) в ін'єкційних розчинах згідно вимог ДФУ.

17. Види внутрішньоаптечного контролю якості дитячих лікарських форм.

18. Особливості проведення випробувань на граничний вміст домішки Кальцію та домішки сульфатів у субстанціях лікарських речовин.

19. Вхідний контроль якості лікарських засобів згідно чинного законодавства.

20. Контроль при відпуску лікарських форм екстемпорального виробництва.

21. Основні принципи фітотерапії.

22. Побічні дії та протипоказання до застосування деяких лікарських засобів рослинного походження.

23. Заготівля ЛРС. Особливості заготівлі деяких видів лікарських рослин.

24. Особливості сушіння ЛРС різних груп у залежності від хімічного складу.

25. Первинна обробка та стандартизація ЛРС.

26. Умови зберігання ЛРС та їх вплив на якість.

27. Правила техніки безпеки при роботі з ЛРС.

28. Види та методи фармакогностичного аналізу.

29. Переробка ЛРС та одержання фітопрепаратів.

30. Лікарські форми, отримані з рослинної сировини.

31. Сучасний стан та перспективи використання БАДів.

32. Фітотерапія та косметологія. Використання лікарських рослин в косметології.

33. Встановлення тотожності, чистоти та доброякісності ЛРС

34. Принципи гомеопатії. Використання ЛРС у гомеопатії.

35. Зв'язок між складом біологічно активних речовин рослин та їх фармакологічною активністю.

36. Рецептурний та безрецептурний відпуск ліків з аптек та аптечних пунктів.

37. Особливості відпуску наркотичних та психотропних лікарських засобів, прекурсорів амбулаторним хворим.

38. Вимоги до охорони праці та техніки безпеки в аптечних установах. Види та строки проведення інструктажу. Документальне оформлення.

39. Ціни на готові лікарські засоби вітчизняні та імпорتنі. Державне регулювання цін на медикаменти.

40. Податок на прибуток фармацевтичних підприємств. Особливості оподаткування фармацевтичних підприємств.

41. Аналіз споживання та визначення потреби в лікарських засобах на основі фармакоекономічних підходів. Формулярна система лікарського забезпечення.

42. Загальна характеристика господарського обліку: мета, значення, вимоги до обліку, його завдання. Роль фінансового аналізу у прийнятті управлінських рішень.

43. Професійна етика керівника, провізора.

44. Організація та проведення фармацевтичного контролю (інспектування) діяльності аптечних установ.

45. Поняття та джерела трудового права, договір, контракт, колективний договір.

46. Екстемпоральні нестерильні ЛЗ, визначення, характеристика діючих та допоміжних речовин.

47. Екстемпоральні нестерильні ЛЗ, визначення, їх упаковка, маркування та зберігання.

48. Характеристика концентрованих розчинів, їх приготування, маркування та зберігання.

49. Характеристика напівфабрикатів (різновид внутрішньоаптечної заготовки), їх приготування, маркування та зберігання.

50. Характеристика лікарських засобів, що виготовлені про запас (різновид внутрішньоаптечної заготовки), їх приготування, маркування та зберігання.

51. Належна виробнича практика лікарських засобів (GMP), як елемент системи забезпечення якості. Основні вимоги GMP.

52. Основні вимоги до належної виробничої практики лікарських засобів щодо приміщень та обладнання.

53. Основні вимоги до належної виробничої практики лікарських засобів щодо технологічного процесу.

54. Основні вимоги до належної виробничої практики лікарських засобів щодо персоналу.

55. Біофармацевтичні аспекти технології ЛЗ. Фармацевтичні фактори, що впливають на терапевтичну ефективність ЛЗ.

56. Характеристика та класифікація екстрактів,

57. Технологічні аспекти одержання екстрактів.
58. Рідкі лікарські засоби для орального застосування, їх характеристика, класифікація та випробування.
59. М'які лікарські засоби для зовнішнього застосування: характеристика, класифікація, переваги та недоліки.
60. Загальна характеристика капсул, їх класифікація.
61. Характеристика та властивості допоміжних речовин, що використовуються для створення твердих лікарських форм.
62. Фармако-технологічні випробування твердих лікарських форм.
63. Загальна характеристика таблеток, їх класифікація.
64. Технологічний процес виробництва таблеток.
65. Гомеопатичні лікарські засоби: характеристика базисних препаратів та лікарських форм, вимоги до їх якості, гомеопатичні розведення, потенціювання.

13. ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ БАЗОВА (ОСНОВНА):

1. Грошовий Т. А. та ін. Математичне планування експерименту при проведенні наукових досліджень. – Тернопіль: ТДМУ, 2008. – 368 с.
2. Волошин О. І., Васюк В. Л., Малкович Н. М., Сенюк Б. П. Основи фітотерапії і гомеопатії. Наукове видання. – Вижниця: Черемош, 2011. – 628 с.
3. Державна Фармакопея України: в 3 т. / Державне підприємство “Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів”. – 2-е вид. – Харків: державне підприємство “Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів”, 2014. – ISBN 978-966-96478-8-7.
4. Збірка метод. рекомен. для проведення семінарських і практичних занять з курсу «Управління та економіка фармації»: інтеракт. навч. посіб. для слух. сист. післядиплом. підготов. та фахівців практ. фармації Електрон. ресурс / [Толочко В. М., Пенкін Ю. М., Зарічкова М. В. та ін.]; за ред. В. М. Толочка, Ю. М. Пенкіна. – [4-е вид.]. – Х.: НФаУ, 2014. – 1 електрон. опт. диск (CD/DVD-ROM). – Систем. вимоги: Pentium 4; 512 Mb RAM; CD/DVD-ROM Windows 98 /XP. – Назва з титул. екрану.
5. Мінарченко В. М. Тимченко І. А. Атлас лікарських рослин України. (хорологія, ресурси та охорона). – К.: Фітосоціоцентр, 2002. – 172 с.
6. Настанова “Лікарські засоби. Належна виробнича практика”, СТ-Н МОЗУ 42-4.0:2015.
7. Настанова “Лікарські засоби. Належна практика зберігання” СТ-Н МОЗУ 42-5.1:2011.
8. Настанова “Лікарські засоби. Належна виробнича дистрибуція”, СТ-Н МОЗУ 42-5.0:2008.
9. Настанова “Лікарські засоби. Фармацевтична розробка (ICH Q 8)”, СТ-Н МОЗУ 42-3.0:2011.

10. Настанова “Лікарські засоби. Фармацевтична система якості (ICH Q 10)”, СТ-Н МОЗУ 42-4.3:2011.
11. Настанова “Лікарські засоби. Міжнародні гармонізовані вимоги щодо сертифікації серії”, СТ-Н МОЗУ 42-4.4:2011.
12. Тихонов О. І., Ярних Т. Г., Зупанець Т. Г. та ін. Біофармація – Харків: "Золоті сторінки", 2010. – 238 с.
13. Толочко В. М. Визначення сутності та змістовності понять адаптації та адаптивного управління персоналом аптечних закладів / В. М. Толочко, Т. А. Артюх, М. В. Зарічкова // Український вісник психоневрології. – 2014. – Т. 22. – Вип. 2 (79), додаток. – С. 263-267.
14. Толочко В. М. Огляд механізму стягнення податків в Україні та деяких країнах світу // В. М. Толочко, Т. Ф. Музика / Современная фармация. – 2016. – С. 71-74.
15. Толочко В.М. Організаційна культура фармацевтичних закладів. Загальні положення: метод. реком. до підгот. та провед. практич. і семін. занять з курсу «Управління та економіка фармації» в системі післядиплом. освіти спец. фармації / В. М. Толочко, Т. О. Артюх. – Х.: Вид-во НФаУ, 2014. – 36 с.
16. Управління фармацією: базов. підруч. для провізорів-інтернів і слухачів системи післядиплом. освіти спеціалістів фармації / В. М. Толочко, І. В. Міщенко, М. В. Зарічкова та ін.; за ред. В. М. Толочка. – Харків: НФаУ: Золоті сторінки, 2016. – 496 с.
17. Фармацевтичне законодавство (Нормативні акти з організації роботи аптечних підприємств) // під редакцією д.фарм.н., проф. Грошового Т. А. – Тернопіль: “Укрмедкнига”, 2013. – 569 с.
18. British Pharmacopoeia /published by The Stationery Office on behalf of the Medicines and Healthcare products Regulatory Agency (MHRA). – Volumes I–IV. – London, 2009. – 10952 p.
19. Ph. Eur. 9th Edition //Режим доступу: <https://www.edqm.eu/en/ph-eur-9th-edition>.

ДОПОМІЖНА

1. Головкин В. В. Растительный мир и фитосредства для детей и подростков. Монография /Под. ред. проф. В. С. Доли и проф. Л. Н. Боярской. – Запорожье: Просвіта, 2005. – 428 с.
2. Дроговоз С. М., Гудзенко А. П., Бутко Я. А. и др. Побочное действие лекарств: учебник-справочник. – Х.: «СИМ», 2010. – 480 с.
3. Лікарські рослини: Енциклопедичний довідник / Відпов. ред. А. М. Гродзінський. – Київ: “Укрениклопедія” – 1992. – 280 с.
4. Машковский М. Д. Лекарственные средства. – М.: Новая Волна, 2010. – 1216 с.
5. Мінарченко В. М. Лікарські судинні рослини України (медичне та ресурсне значення). – Київ: Фітосоціоцентр, 2005. – 324 с.
6. Фармацевтична енциклопедія / Голова ред. ради та автор передмови В. П. Черних. – К.: Моріон, 2005. – 848 с.

Інформаційні ресурси:

1. <https://www.moz.gov.ua/ua/portal/>

2. <http://www.apteka.ua/>